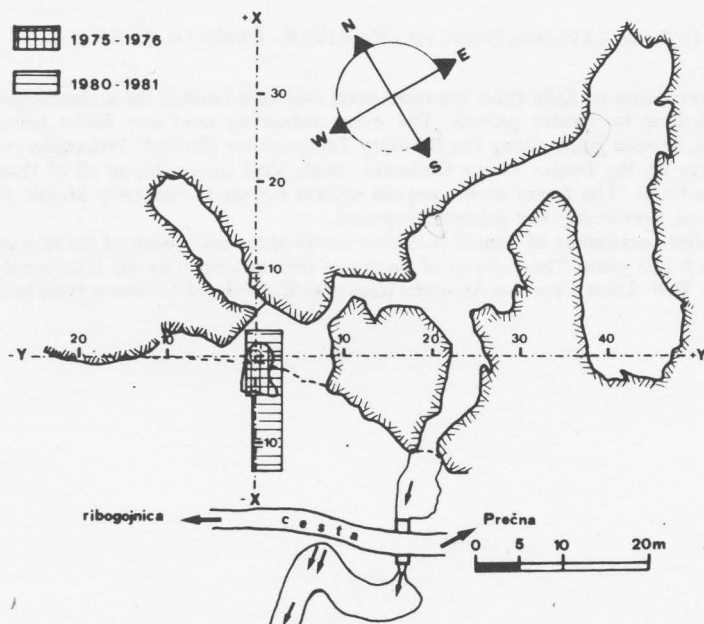

LUKENJSKA JAMA, ARHEOLOŠKO NAJDIŠČE

Med arheološko najboljše raziskane in tudi najbogatejše pokrajine Slovenije sodi vsekakor Dolenjska. Ta ugotovitev pa velja za vsa arheološka obdobja, le za staro kameno dobo ali paleolitik ne. Kljub številnim kraškim jamam, kjer je bilo odkritih pri nas največ starokamenodobnih zapuščin, je Dolenjska najslabše raziskan predel slovenskega ozemlja. Na vsem tem prostranem prostoru poznamo danes le štiri najdišča, ki komaj dokazujejo prisotnost ledenodobnih ljudstev v tem delu naše republike. Zaradi tako skromnega števila paleolitskih najdišč je Dolenjska dobesedno bela lisa na tozadevnem zemljevidu Slovenije v primerjavi z drugimi njenimi pokrajinami.

Na prve paleolitske sledove na Dolenjskem je naletel S. Brodar že l. 1938, ko je v več poskusnih sondah na travniku blizu Kostanjevice ob Krki izkopal ostanke pleistocenske favne (mamut) in le eno kameno orodje, ki ga je prisodil srednjemu paleolitiku – mousterjenu (1955, 431–462). Šele l. 1962 sledi druga starokamenodobna najdba na Dolenjskem. To je aurignacienska klina, najdena na prostem pri Ruperč vrhu južno od

Lukenjska jama, tloris jame z odkopnimi fazami.

Novega mesta (M. Brodar, 1966, 437–439). Prva paleolitska postaja na tem ozemlju, ki je bila načrtno izkopana in raziskana (1963–1976) in je dala bogato paleontološko in arheološko gradivo (kasni paleolitik – tardigravettien iz zaključne faze ledene dobe – VIII) z vsemi potrebnimi stratigrafskimi podatki, je Ciganska jama pri Željnah/Kočevje (M. Brodar, 1965, 172; 1979, 137, 184). In končno naj omenimo še odkritje skromne srednjepaleolitske (mousterienske) dediščine v majhni Marovski zijalki pri Šentlovrencu na Dolenjskem (F. Osole, 1979, 5 – 14). Ta vpadljiva raziskovalna praznina in vzpodbudni prvi podatki o dolenjskem paleolitiku, so bili zadostni razlog, da je ta del

Lukenjska jama, deloma odkopan jamski vhod.

naše domovine pritegnil vso našo pozornost. Istočasno z iskanjem primernih speleoloških objektov so potekala tudi sondiranja, ki edina lahko zagotove dokončni odgovor, ali vsebujejo jamske plasti paleolitsko kulturno zapuščino ali pa so arheološko sterilne. Že pri prvem terenskem ogledu Lukenjske jame pri Prečni l. 1975 je padla odločitev, da v njenem vhodnem delu izkopljemo primerno poskusno sondo. Izoblikovanost jamskega vhodnega dela je namreč dala slutiti, da je jama na debelo zatrpna s sedimenti, več navedb pa je poročalo o najdbi prazgodovinske keramike in tudi človeških okostij.

Lukenjska jama (kat. števil. 575) leži na koncu zatrepne doline nasproti izvira Prečne, katerega vodo izrablja danes ribogojnica, nekoč pa je gnala majhno elektrarno (Sedajeva). Jama, ki jo je izoblikovala voda v jurskih apnencih, je še dandanes vodno aktivna v svojih najnižjih delih, kjer komunicira s strugo Prečne.

Še istega leta (1975) smo pričeli z izkopom sonde v vhodnem jamskem delu, ki ga ne doseže voda, in ga končali naslednje leto (glej sl. 1). V sondi so bili razkriti preko en meter debeli humozni sedimenti s prazgodovinsko keramiko in recentnimi kostmi. Pod podornim skalovjem je sledila v globino gruščnato ilovnata plast že pleistocenske starosti. V njenem zgornjem delu (globina 1,45 m) je bil odkrit mlajšepaleolitski kulturni horizont z razbitimi kostmi (svizec, jelen) in mikrolitskim kamenim artefaktom (nožiček z otopenim hrbtom).

Šele 1. 1980 smo lahko pričeli s sistematičnim odkopom. Najprej smo izkopali v pobočje pred jamo tri metre širok in povprečno dva metra globok izvozni jarek, ki se je pričel 13 m pred jamo in dosegel sondo v jami. V njem smo prekopalii zajeten podorni nasip, ki zapira zgornji jamski vhod v vsej širini (glej sl. 1. in 2). Razen skromnih koščkov keramike, na območju jarka ni bilo drugih najdb. Na prostoru, ki ga že prekriva jamski strop, se sestav in vsebina plasti močno spremeni. Najlepše je to razvidno iz prečnega profila ($x = +3,00$ m) na koncu odkopa (glej sl. 3), ki ga sestavljajo naslednje plasti:

A— Nasip, nastal pri izkopu sonde.

1— Humificirana plast z redkim gruščem. Plast prepreza več črnih prog — sledovi kurišč. Holocenska kulturna plast.

2— Čista rjavkasta ilovica z redkimi kosi grušča in skalami, sterilna.

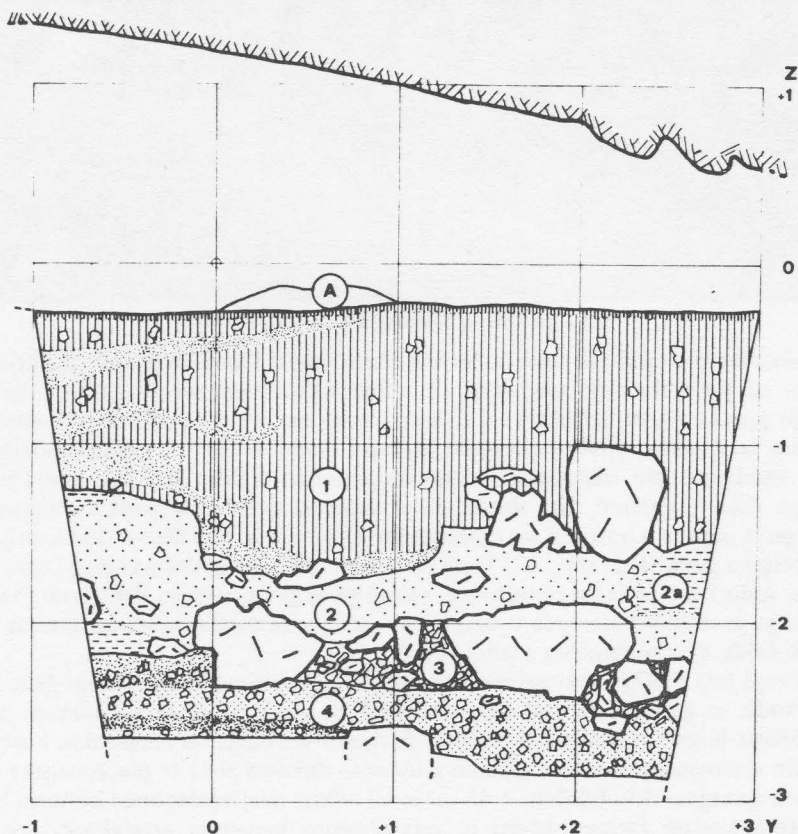
2a— Manjše in večje leče sige oz. s sigo sprijete ilovice rjave barve, sterilno.

3— Podorno skalovje, vmes debelejši grušč in nekaj rjave ilovice, sterilno,

4— Srednje debel ostrorob grušč in skale, vmes rjava ilovica. Pri vrhu plasti in pri dnu odkopa temnejši proggi: zgornji in spodnji paleolitski kult. horizont.

V globini okoli 3 m skalno jamsko dno še ni bilo doseženo!

Holocenska plast 1 je vsebovala številne kostne fragmente lovnih in domačih živali ter človeka (bober, zajec, pes, lisica, volk, jazbec, ris, divja mačka, svinja, koza, ovca, govedo in razni ptiči). Od arheoloških predmetov je najštevilnejša keramika (srednji vek,

Lukenjska jama, prečni prerez skozi plasti na koncu odkopa ($X = +3,00$ m).

Rim, stara železna doba, bron in eneolitik). Iz te plasti je treba posebej omeniti še nekaj drugih predmetov: dva bronasta rimska kovanca (ANTONINUS PIUS, As, Rim, Ric?, 138–161 n. št., ANTONINUS PIUS – za M. Aurelius, As Rim, Ric 266, 145 n. št. – določil A. Jeločnik), dve bronasti sekirici in eneolitska puščična konica.

V pleistocenski plasti 4 sta bila dosedaj ugotovljena dva paleolitska kult. horizonta. Kostni fragmenti pripadajo sledečim živalskim vrstam: snežni miši (*Microtus nivalis*), alpskemu svizcu (*Marmota marmota*), jelenu? (*Cervus elaphus?*), divjemu govedu ali bizonu (*Bos seu Bison*) in planinskemu orlu (*Aquila chrysaetos*). Oglje iz obeh horizontov izvira od borovcev (*pinus sp.*). Vsa paleolitska zapuščina šteje do sedaj le 9 kremencev dobre kakovosti, med njimi nekaj značilnih mlajšepaleolitskih kamenih orodij (mikrolitski nožiček z otopelim hrbtom, dva fragmenta kline, sveder, praskalo na retuširani klini in dr.). Brez dvoma je, da predstavlja ta skromni paleolitski kameni inventar mlajšepaleolitsko kulturno zapuščino, najverjetneje epigravettienske stopnje, ki jo časovno uvrščamo v zaključne faze ledene dobe (W III).

Od Lukenjske jame, novega paleolitskega najdišča na Dolenjskem, si obetamo še marsikaj zanimivega, kajti z dosedanjim odkopom smo šele dobro načeli ledenodobne plasti! Z njeno vsebino in izredno stratigrafijo se bomo verjetno dokopali do pomembnih spoznanj o razvoju ledenodobnih kultur in ledene dobe kot take, ne le na Dolenjskem, ampak na vsem vzhodnem predalpskem periglacialnem področju.

Ta kratek prispevek pa sem dolžan zaključiti s pristržno zahvalo za vso izdatno pomoč novomeškim jamarjem, predvsem njihovemu predsedniku tov. L. Medletu, ter novomeški občinski raziskovalni skupnosti.

LITERATURA

- Brodar, M., 1965, Poročilo o paleolitskih poskusnih izkopavanjih. Arheološki vestnik 15/16, str. 167 – 174, Ljubljana.
- Brodar, M., 1966, Površinska paleolitska najdba iz Ruperč vrha na Dolenjskem. Arheološki vestnik 17, str. 437–439, Ljubljana.
- Brodar, M., in Osole, F., 1979, Nalazišta paleolitskega i mezolitskega doba u Sloveniji. Praistorija jugoslavenskih zemalja I., str. 137 in 189, Sarajevo.
- Brodar, S., 1955, Kostanjevica ob Krki, paleolitska postaja na planem. Razprave III, SAZU, IV, razr. str. 431–462, Ljubljana.
- Osole, F., 1979, Marovška zijalka, nova paleolitska postaja na Dolenjskem. Poročilo o raziskovanju paleolitika, neolita in eneolita v Sloveniji VII, Ljubljana.

SUMMARY

Franc Osole

THE CAVE LUKENJSKA JAMA AS AN ARCHAEOLOGICAL FINDING-PLACE

In the year 1981 two young-palaeolithic horizons were discovered in the karstcave Lukenjska jama, 6 km from Novo mesto (Slovenia) among early-historical layers (Middle Ages, Rome, Hallstadt, Bronze and Aeneolithic). The found fragments of bones belong to the following species: snownose (*microtus nivalis*), alpine marmot (*marmota marmota*), stag? (*cervus elaphus?*), cattle (*bos seu bison*) and eagle (*aquila chrysaetos*). The determination of the rests of charcoal points to pinetree (*pinus sp.*). Only 9 pieces of silica (the small knife with dulled back, blades, drill, blade-scrapers etc.) relate to a young-palaeolithic (epigravettian), which can be ranged into the final phases of the glacial period (W III). Further excavations follow.